

Maxime van Haeren

'Internationaal beleid is onderdeel van ons dna'

Interview met creatief directeur Wouter van Ransbeek van ITA

Wouter van Ransbeek is creatief directeur van Internationaal Theater Amsterdam (ITA), sinds 2018 de fusie van de voormalige Stadsschouwburg en Toneelgroep Amsterdam. Voorheen was hij programmeur voor verschillende internationale theaterfestivals, waar hij ook werk van Ivo van Hove produceerde. Die nodigde hem vervolgens uit om voor Toneelgroep Amsterdam (TA) te komen werken. 'Ivo heeft mij specifiek gevraagd om het internationale beleid van TA te komen vormgeven. Destijds speelde TA per jaar één of twee keer in het buitenland. Samen keken we hoe we van TA een internationaal gezelschap konden maken. Die vraag was tweeledig: hoe kunnen we ons team internationaler maken, en hoe kunnen we internationale samenwerkingen aangaan? Inmiddels, en dan spreek ik precorona, spelen we gemiddeld 70 tot 80 voorstellingen per jaar wereldwijd en komt ongeveer de helft van onze regieteams die onze voorstellingen in Amsterdam maken, uit het buitenland. Veertig procent van ons programma in de schouwburg is internationaal. De 'I' van ITA is nu onderdeel van ons dna.'

Vaste partnerrelaties

Hoe werden de internationale ambities realiteit en heeft het internationale cultuurbeleid vanuit de overheid daar een rol in gespeeld? 'De eerste jaren focusten we vooral op het binnenhalen van internationale regisseurs, en het spelen op locaties waar de gezelschappen die wij bewonderden, ook optraden. Dit waren met name het Festival d'Avignon en de Brooklyn Academy of Music, waar veel internationale programmeurs kwamen kijken. Zo ontstonden gesprekken, nieuwe uitnodigingen, en groeide ons netwerk.'

Belangrijk bij het opbouwen van een internationaal netwerk is volgens Van Ransbeek om vaste partnerrelaties te onderhouden, in plaats van incidentele samenwerkingen aan te gaan. 'Op die manier genereer je stabiliteit en publieksofbouw en kun je door de jaren heen nieuwe stappen maken met dezelfde partner. Zeker in grote steden als Londen, Parijs en New York hebben we intensief in die samenwerkingen geïnvesteerd', zo legt hij uit. 'Het is bij samenwerken belangrijk om in plaats van naar jezelf, eerst naar de ander te kijken: wat programmeren zij, hoe doen zij dat, zijn er eventueel raakvlakken met ons eigen werk zodat we elkaar kunnen versterken? Die open en nieuwsgierige houding is cruciaal voor succesvolle internationale samenwerkingen.'

De ondersteuningsregeling 'grant for Dutch presentations abroad' van het Fonds Podiumkunsten, ingericht vanuit het landelijke internationale cultuurbeleid (ICB), was volgens Van Ransbeek onontbeerlijk bij het realiseren van een aantal van die samenwerkingen. 'Het Fonds heeft voor ons de deuren geopend om grotere projecten toch naar het buitenland te krijgen. Dit was vooral in de beginfase zeer welkom, maar is dat nog steeds, vooral in gebieden waar we nog samenwerkingen willen ontwikkelen. Voor internationale partners telt vaak mee dat er vanuit Nederland fondsen worden ingebracht om een samenwerking überhaupt te kunnen realiseren.' Niet alleen financiële, ook praktische steun van overheidswege is van belang geweest voor ITA. 'DutchCulture is een zeer behulpzame intermediair voor praktische vragen, bijvoorbeeld aan ambassades voor visa voor het ensemble. Daarnaast helpt het bij het in kaart brengen van internationale activiteiten van de Nederlandse kunst en cultuur, wat de internationale relevantie van (theater)groepen en de verschillende kunstsectoren zichtbaar maakt. Daarmee is DutchCulture voor de Nederlandse politiek belangrijk, en ook voor ons.'

Fysieke speelstijl

ITA heeft een sterke internationale positie. 'Het talent van Ivo van Hove is een factor in ons succesverhaal die we niet mogen vergeten. Ook de kwaliteit van de acteurs in ons ensemble speelt uiteraard een rol, die zijn evengoed internationaal hoog gerenommeerd. Daarnaast is

Beeld van de internationaal uitgevoerde voorstelling *Dood in Venetië* door Internationaal Theater Amsterdam. © Jan Versweyveld

Nederland altijd een land geweest van toerende gezelschappen, dat zit ingebakken in het Nederlandse systeem. Dus je zou kunnen zeggen dat die drie factoren – superregisseur, superensemble en een ingebakken tourmentaliteit – onze internationale positie sterk maken.'

ITA's buitenlandse voorstellingen zijn Nederlands gesproken, met boventitels. 'Ik heb me lang afgevraagd hoe dat voor de toeschouwers alsnog kan werken. Maar een belangrijk deel van ons begrip is afgeleid uit lichaamstaal. Onze acteurs zijn zeer performatief: als wij kussen, kussen we echt. Als we slaan, dan slaan we echt. En als wij knuffelen, doen we dat echt. Door die fysieke speelstijl is er veel interactie – het publiek ervaart veel meer dan alleen de taal. Het is mooi om te observeren: toeschouwers schakelen eerst onrustig tussen boventitels en podium, maar na pakweg een kwartier voel je een collectieve overstap op die andere zintuigen.'

Gevolgen van corona

Ons interview vindt plaats één dag na de afkondiging van de 'gedeeltelijke lockdown' per midden oktober. 'Corona betekent voor ons op de korte termijn concreet dat we alle internationale programmering hebben stopgezet. Daarmee lopen we 800.000 euro aan inkomsten mis. Met de 70 tot 80 buitenlandse voorstellingen per jaar realiseren we gewoonlijk 40.000 bezoekers. Hetzelfde gezelschap speelt in Amsterdam 200 voorstellingen om 65.000 bezoekers te bereiken', rekent Van Ransbeek uit. Daarmee illustreert hij

de kracht van de financiële inkomsten uit het buitenland. Want hoewel internationaal spelen ook kostbaar is (denk aan reiskosten en overnachtingen van het ensemble, vervoer van materialen), komen voor ITA de baten uiteindelijk boven de kosten uit. Over de langetermijnevolgen van corona op internationale samenwerkingen in de theaterwereld maakt Van Ransbeek zich ernstig zorgen. 'Het herstel zal lange tijd duren. Elk land heeft een ander coronabeleid, en die verschillende benaderingen op elkaar afstemmen wordt lastig. Pas na de crisis zal duidelijk worden wat onze partners en wij zelf nog kunnen en hoeveel geld er nog is voor internationale samenwerking – want die zijn duurder dan samenwerkingen op nationaal niveau. In New York gaan ze er al van uit dat ze niet beginnen voor december 2021. Wat daar op de planning stond, waaronder een grote voorstelling van ITA, wordt doorgeschoven naar de volgende jaren. In de tussentijd staat de productie van nieuwe voorstellingen overal stil, en ontstaat er een grote artistieke file. Ik vrees dat het tot minimaal 2022 zal duren voordat er enige stabilisering komt.' ●

Maxime van Haeren is redacteur en onderzoeker bij de Boekmanstichting